

HISTORIE: ČECHOSLOVÁCI NA FRONTÁCH PROTI FAŠISMU

- CZ24 News | 18. května 2023

ČESKO/SLOVENSKO: Bezprostředně poté, co nás naši tehdejší spojenci zradili na podzim 1938 v Mnichově a předhodili hitlerovskému Německu jako další území, kam může zcela beztestně expandovat a využít jeho značný průmyslový potenciál pro své válečné plány, se začal rodit odboj. Mnozí příslušníci armády, ale i civilisté již v té době správně poznali, že dále čekat nelze a je třeba začít systematicky pracovat proti nepříteli, který se vůbec netajil tím, že jeho cílem je rozbití Československa a zapřažení jeho obyvatel ve prospěch vlastních dobovačských cílů. Pro hitlerovský režim byl občan Československa podřadným živlem bránícím zločinné německé rozpínavosti a bezohledným rasistickým plánům. Čechoslováci se měli stát levnou pracovní silou pro německý zbrojní průmysl a jejich území zázemím pro další válečné výboje směrem na východ. Nový životní prostor pro německou rozpínavost měla tvořit zejména území slovanských národů, které Hitler a jeho fanatická smečka považovali za podlidi a jejich budoucí role otroků byla již dříve v plánech nových pánů světa jasně určena.

Češi a Slováci se proti okupantům postavili s odhodláním a odvahou na řadě míst v Evropě i Africe, na souši, ve vzduchu i na vodě a prokázali přitom silnou morálku a obrovskou vůli bojovat za svou vlast i na místech vzdálených nejen stovky, ale tisíce kilometrů od domova. Navíc patřili všude tam, kde se střetli s fašismem, k nejlepším bojovníkům. Proto jim plným právem náleží náš trvalý vděk a úcta. Připomínat si jejich činy a místa bojů je naší povinností i dnes či právě dnes, kdy neonacismus v řadě zemí opět ožívá, a dokonce se těší podpoře i z vládních míst, je více než nutné. Právě dnes totiž vidíme nové fronty, kde mimořádně obludný hnědý mor opět zvedá hlavu a útočí. A proti němu a všem jeho odnožím je zapotřebí se opět rozhodně postavit, stejně tak jak v minulosti činili naši předkové, tedy rozhodně a s kuráží. Češi i Slováci odcházeli na přelomu 30 a 40. let ze své vlasti, aby bojovali proti Německu a jeho spojencům a rozcházeli se přitom do všech světových stran. Proti hitlerovským armádám statečně a s obrovským nasazením působili v Polsku, Jugoslávii, ve Francii, na Blízkém východě, v Anglii, na území Sovětského svazu i v africké poušti. Působili přitom prakticky u všech druhů zbraní, v různých jednotkách od pěchoty, letectva a dělostřelectva, přes ženijní a spojařské čety až po oddíly partyzánů. A nelze samozřejmě opomenout ani činnost československých žen na protifašistické frontě, a to nejen jako spojařek či zdravotnic. I příslušnice něžného pohlaví uměly většinou velmi precizně ovládat jim svěřené zbraně a vyrovnali se často v této dovednosti mužům.

Československý odboj v Polsku

Po pro náš národ osudném 15. březnu 1939 směřovaly cesty těch, kdo se nesmířili s německou okupací, převážně do Polska. Přejít hranic již v březnu a poté i v pozdějším období byl velmi nesnadný. Krom nezbytné dávky odvahy, ale i šikovnosti a pevné vůle bylo zapotřebí mít i potřebné štěstí, aby cesta na válečnou stezku neskončila velmi předčasně výslechem na gestapu a za mřížemi věznic. O obrovském odhodlání a nutnosti mít na své straně příznivé okolnosti svědčí i jeden konkrétní příklad za všechny ostatní. Popsal jej bývalý příslušník 5. leteckého pluku v Brně Vilém Bufka: „Zuřivý psí štěkot po třech hodinách hlubokého ticha nám zněl jako rajska hudba. Jsme objeveni! Vzápětí za hafany se vynořili z houští tři příslušníci polské pohraniční stráže. V pozoru jsem odříkával hlášení: Jsme čeští letci a utíkáme před německými fašisty do bratrského Polska. Představil jsem se hodností a jménem a kamarádi učinili totéž. Obklopilo nás chladné mlčení, kterému jsme nerozuměli. Nevěděli jsme, co je to beckovské Polsko a jak málo má společného s naší představou

státu bratrských Slovanů. Nevěděli jsme ani to, že řadu jiných, pokud to nebyli specialisté, tankisté, letci a podobně, vraceli Poláci zpátky přes hranice. Zatím jsme se jenom divili a nechápali.“

Právě u našich severních sousedů se začala formovat vůbec první čs. zahraniční vojenská jednotka. Počátky v Krakově, kde se posledního dubnového dne 1939 ustavila tato jednotka, byly velmi složité. Právě Krakov a Varšava se staly hlavními středisky vznikajícího odboje. Krakovský čs. konzulát a čs. velvyslanectví ve Varšavě sehrály podstatnou úlohu při organizaci našeho odboje na polském území. Tehdejší polské vládní kruhy se ovšem hlavně zpočátku stavěly k těmto aktivitám značně rezervovaně. Čs. orgány musely velmi pružně reagovat na nepříznivou situaci, a ještě před začátkem války z Polska přesunout více než 1 200 mužů do Francie. Mnoho z nich ovšem díky nedobрым poměrům v zemi skončilo v Cizinecké legii. Trvalo několik, v dané době nekonečně dlouhých, měsíců, než se v Polsku začaly věci přeci jen měnit k lepšímu. Přicházeli sem přes mnohé nesnáze další dobrovolníci. Byl získán tábor v Malých Bronowicích a také v Lesznu. Velitelem jednotky se stal podplukovník Ludvík Svoboda, který odešel ze svého bydliště v Kroměříži do emigrace v létě 1939. Před svým odchodem z vlasti byl zapojen do Obrany národa.

Události se řítily vpřed jako ničivá lavina. Přišlo 1. září 1939 a německá vojska vtrhla do Polska. V té době se zde nacházelo asi 1000 našich mužů, kteří byli rozděleni do dvou skupin. Jedna byla na konci srpna přesunuta do Leszne u Baranowicz a měla ve svých řadách 700 osob pod velením Ludvíka Svobody. V Malých Bronowicích zůstala jen skupina pro příjem dalších uprchlíků a rovněž letci vstupující do polského letectva. Rychlý postup německých vojsk ovšem všechny plány záhy zhatil a pak už zbyl čas většinou jen na rychlý ústup. Dilem na území Sovětského svazu, a to po projednání se sovětským vojenským atašé ve Varšavě plukovníkem P. S. Rybalkem, k přesunu došlo v noci z 18. na 19. září 1939. Na území SSSR pak nejprve čekala na čs. příslušníky internace, až později po dalších jednáních započal výcvik a mnoho dalších dlouhých měsíců pak ještě uplynulo, než konečně došlo k prvnímu bojovému nasazení proti nepříteli. Další část odešla přes Rumunsko a dále přes Střední východ do Francie.

Dne 3. září sice vydal polský prezident I. Moscicki dekret o vytvoření tzv. České a slovenské legie v rámci polské armády, ovšem zůstal vlivem nepříznivé situace ve své podstatě jen formálním aktem. Čechoslováci ale přes všechnu nepříznivou situaci a překotný vývoj dalších událostí přesto zasáhli ještě v Polsku do válečných operací. Týkalo se to především letců, kteří vstoupili jako dobrovolníci do polského letectva. Jen málo čs. letcům však bylo umožněno operačně létat. Mezi ně patřili například J. František, J. Balejka, M. Pavlovič, O. Kestler. Koncem srpna se v Polsku nacházelo 190 československých letců. Přepadení Polska a velmi rychlý postup německých jednotek, velmi účinné bombardování polských letišť a důležitých komunikačních tepen a uzlových bodů dopravy, to vše zásadně ochromilo systematické protiakce proti nepříteli.

Již 2. září prožili čs. letci bombardování Deblina, při kterém zahynuli nadporučík Štěpán Kůrka, poručík Zdeněk Rous a poručík Ondřej Šandor. Při tomto náletu utrpěli navíc zranění poručíci Miroslav Štěpánek a Viktor Krcha, podporučík František Hekl a rotný Josef Komínek. Jak letci, tak i pozemní jednotky vykazali v prvních zářijových dnech své první padlé a raněné. Z 93 letců byly vytvořeny dvě jednotky – Czechoslowacka Eskadra Rozpoznawcza v čele se štábním kapitánem Bohumilem Liškou a druhá jednotka pod názvem Pluton Rozpoznawczy, té velel poručík Z. Osuchowský. Obě tyto jednotky i přes krajně nepříznivé poměry vykonaly pro potřeby polských štábů řadu úspěšných průzkumných letů. Část z nich například převezla do Rumunska polského generála Strzeminského a jeho štáb. Čs. letci sice s neozbrojenými letouny nemohli zasáhnout přímo do bojů, přesto jejich aktivní přístup k plnění akutních potřeb polských orgánů vzbudil zasloužený obdiv nejen ze strany příslušníků polské armády, ale i polské veřejnosti. O operační a neoperační činnosti čs. letců v Polsku nejsou přesné záznamy. Zdeněk Šmoldas v publikaci *Českoslovenští letci v boji proti fašismu* (Naše vojsko, 1987) odhaduje, že čs. letci mohli v Polsku nalétat přibližně 1 500 hodin a vykonat 300 – 500 letů.

Po porážce Polska se všem čs. letcům podařilo včas odejít jednak do SSSR a jednak do Rumunska. Jejich počet v zahraničí se však poté neustále rozrůstal o další, kteří po pádu Polska odcházeli většinou pěšky nebo po Dunaji přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Bulharsko, Řecko, Turecko a Syrii, ale také, i když zcela ojediněle, přes Rakousko a Švýcarsko, aby mohli daleko od domova zasednout za řídicí páku stíhacího nebo bombardovacího letounu, na jehož bojových křídlech přispět každý svým dílem k osvobození vlasti. Museli projít maďarskými věznicemi, odkud mnohdy unikali za neuvěřitelných okolností, spouštějíce se po laně z valů Citadely. Po vstupu fašistické Itálie do války museli objet Afriku, uniknout z hroutící se Francie napěchování v civilních, jindy bombardovacích letounech, plavit se lodí do severní Afriky nebo Anglie, jen aby včas mohli uniknout před gestapem a znovu bojovat s nenáviděným nepřítelem. Celkem se koncem roku 1940 shromáždilo v zahraničí na 1 000 československých letců. (Z. Šmoldas, Českoslovenští letci v boji proti fašismu).

Proti fašismu ve zbrani již ve Španělsku

Nutno ovšem připomenout, že Čechoslováci se proti fašistickému nepříteli postavili již během občanské války ve Španělsku v letech 1936 -1939. V řadách mezinárodních brigád zde sváděli tvrdé boje proti pučistům, jejichž cílem bylo svržení legální vlády Lidové fronty. Pučisté podporovaní vydatně právě hitlerovským Německem a fašistickou Itálií za tichého přihlížení velmocí díky tomu brzy získali převahu co do počtu válečných mužů i techniky. Vlivem krátkozraké politiky velmocí a jejich zbabělé politiky neintervence legální vláda sváděla dlouhý, krvavý, nerovný boj proti nepříteli neštítícimu se užívat těch nejbrutálnějších prostředků boje. Naši dobrovolníci vyzbrojeni sovětskou leteckou technikou na španělském nebi zničili nemálo letounů obávané Legie Condor. Hrdinství čs. občanů oceňovali nejen jejich spolubojovníci, ale pokrokoví lidé napříč světem. Za všechny nelze nezmínit aspoň několik jmen – Jan Ferák, nejúspěšnější čs. letec republikánského letectva, ve kterém bojoval po celou dobu občanské války od října 1939 až do března 1939. Nalétal dohromady 940 operačních hodin ve dne i v noci, na různých typech letadel, obstál i v nesmírně tvrdém vězení po sestřelu rovněž tak přestál i neskutečně ostré výslechy gestapa.

Jako svou povinnost vnímali svoji cestu na pomoc bojujícímu Španělsku mnozí další, mezi nimi také učitel Jozef Májek, přesvědčený komunista, všestranný aktivní muž, talentovaný sportovec a tramp Leopold Pokorný z Třebíče, lékař Karel Holubec s manželkou Marií, nadšený sportovec Jan Mrkva, Slovák Ladislav Holdoš, Max Černý, Vilém Vidlák, Bohuslav Laštovička, Karel Král, mladý pilot Rudolf John, Adolf Vodička, Jaroslav Klecan... . Celkově více než dva tisíce Čechoslováků zde nasazovalo své životy, bojovali, ocitali se v zajetí, léčili se z těžkých zranění i umírali. Ano, u Madridu se tehdy skutečně bojovalo i o Prahu, jak velmi správně a přesně prohlásil Klement Gottwald. Desítky tisíc lidí z více než 50 zemí se utkali proti přesile a se ctí se rvali s brutálním nepřítelem uchylujícím se k množství teroristických akcí, který nešetřil ani žen, dětí a starců. V letech 1936 – 1939 zde zahynulo 8 – 10 tisíc interbrigadistů, mezi nimi bylo i několik set Čechoslováků. Již tehdy se lidé nejen v Evropě mohli přesvědčit, co je to fašismus ve své krvavé praxi a k jakým hrozným důsledkům vede ustupování před ním. Činnost Čechoslováků ve španělské občanské válce 1936 – 1939 podrobně popsal před několika lety Stanislav Motl ve skvělé publikaci trefně nazvané *Peklo pod španělským nebem*.

Československý odboj ve Francii

Důležitým místem čs. politické akce a vojenské aktivity byla v osudném roce 1939 Francie. Francouzská vláda 17. března 1939 vydala prohlášení, v němž uvedla, že neuznává obsazení naší země Německem. Ve Francii působili stoupenci prezidenta Edvarda Beneše, na čelné místo v odboji si činil nárok vyslanec v Paříži Š. Osuský. Právě on v létě 1939 v situaci stále rostoucího napětí v Evropě podal francouzské vládě žádost o obnovení čs. armády ve Francii. Tamní vláda doposud povolila pouze určitému počtu našich vojáků vstup do Cizinecké legie nebo do koloniální armády. Navíc při vstupu do Cizinecké legie bylo nutné podepsat závazek služby v ní na plných pět let. Tento

závazek měl být, dle ústního příslibu, v případě války zrušen. Postavení našich vojáků v severní Africe nebo v Sýrii bylo nesmírně těžké. Přesto na něj, ti kdo chtěli bojovat museli, byť se značným sebezapřením, přistoupit. A tak se nejen Češi a Slováci, ale i příslušníci jiných národů připraveni bojovat proti Německu se dostávali do postavení cizineckých legionářů proti své vůli. Francouzské zákonodárství neumožňovalo přímé zapojení do armády. Ve značně nejistém postavení se ocitli také běženci, zatím setrvávající na území Francie.

Ke vstupu do cizinecké legie byli nuceni i čs. letci, kteří po svém příchodu do Francie věřili v brzký začátek války, a proto se vstupem do legie nespěchali. Byli k tomu ovšem nuceni jednak francouzskými, ale i československými vojenskými orgány v Paříži pod pohrůžkou, že v případě odmítnutí budou odevzdáni zpět německým pohraničním orgánům. Čs. letci a nejen oni museli v cizinecké legii přetrpět řadu ponižujících úkonů a ponižování lidské důstojnosti, v mnoha posádkách byli nasazováni na nejhorší práce. Němečtí poddůstojníci působící v cizinecké legii dávali svou nenávist proti Čechoslovákům jednoznačně a bez jakýchkoliv zábran najevo svým šikanozním přístupem. Pilot Stanislav Fejfar ve svém deníku na tuto dobu vzpomínal s velkou hořkostí: *„Všichni se na nás dívají jako na vetřelce, chudáky, žebráky, kteří jsou sto let za opicemi. A podle toho s námi také tak jednají. Vůbec neví, co jsme za národ. Malé ukázky jejich otázek: A hraje u vás také nějaká hudba jako džez? A proč nejste černí jako cikáni? Rostou u vás také brambory? Co vlastně jíte? Máte u vás také moře? Co dělá vaše armáda? Proč jste vlastně utekli? Kdybyste měli doma co jíst, pít, kouřit, tak jste zůstali doma... Každý si o nás myslí, že jsme primitivní... Jako piloti nic neumíme, učitel, který nás bude učit létat, má pět set hodin a není stíhač.“* Ani po přepadení Polska se v řadách čs. vojáků se nálada k lepšímu ve smyslu zlepšení podmínek pro přípravu na bojové nasazení nezměnila. Pilot Ladislav Valoušek vzpomínal: *„Valné mínění o Francouzích jsme neměli a jak následující dny a měsíce ukázaly, naše pochybnosti se stávaly skutečností. Francouzi na válku připraveni nebyli a válku nechtěli, nejraději by se jí vyhnuli.“*

Po vypuknutí války se vztah francouzských orgánů konečně změnil a uznali Čs. národní výbor v čele s Edvardem Benešem. Ten se měl ujmout komplexní organizace čs. armády na francouzském území. Jeho členem se stal i Štefan Osuský. Čs. národní výbor byl francouzskou vládou oficiálně uznán 17. listopadu 1939, Velká Británie jej uznala o měsíc později 20. prosince. Základem mobilizace a formování vojska se stala dohoda ze dne 2. října 1939 o obnovení čs. armády na území Francie. Střediskem formování čs. jednotky se stalo jihofrancouzské město Agde. Nejpočetnější složkou se stali mobilizovaní krajané. Formování čs. vojenského odboje ve Francii však započalo již počátkem srpna 1939, kdy v Paříži vzniká Čs. vojenská kancelář. V jejím čele stál gen. Sergej Ingr. Čs. vojenská kancelář se po uznání Čs. národního výboru změnila na Čs. vojenskou správu. Vůbec první jednotka vznikla již 28. září, šlo o 1. čs. náhradní prapor. O den později vzniká 1. čs. pěší prapor. Ten se stal základem pro organizaci naší armády. Početní stav se dařilo rychle naplňovat, a tak je 16. října založen 1. pěší pluk. 1. čs. pěší divize měla velitelství, 1., 2. a 3. čs. pěší pluk, dělostřelecký pluk, smíšený přezvědný oddíl, telegrafní prapor a náhradní těleso.

V Agde byla rovněž zřízena čs. letecká skupina. Českoslovenští letci bojovali v rámci francouzských a polských letek, jelikož samostatná čs. letecká jednotka nebyla ve Francii vytvořena. 1. čs. divize pod velením gen. R. Viesta dosáhla v květnu roku 1940 počtu 11 400 mužů. Dne 10. května 1940 zahájila německá armáda západní tažení. Německý vpád do Francie uvedl do bojové pohotovosti a vzápětí do přímého nasazení i 1. čs. divizi. Podobně jako v září a říjnu 1939 v Polsku německé jednotky rychle postupovaly vpřed a obsazovaly systematicky další a další regiony, průmyslová centra, významná sídla, páteřní komunikace. Po polovině června již byla situace takřka beznadějná a pád Francie byl otázkou velmi krátkého času.

„Dne 6. června 1940 opustily oba pluky 1. čs. divize v sestavě tzv. divizní pěchoty jižní Francii, aby se 11. a 12. června dostaly na místo svého bojového určení: 1. pěší pluk byl včleněn do svazku 23. divize a 2. pluk do svazku 239. divize, které bojovaly v sestavě XXIV. sboru 7. francouzské armády.

*Tím se obě jednotky od sebe odtrhly. Jejich osudy však byly obdobné: díky beznadějně situaci na francouzsko – německé frontě ani nemohly být jiné. Přes veškeré hrdinství se na hroutící se frontě nedalo dělat nic jiného, než se pokoušet o obranu a spořádaný ústup, při němž se však nemohly příliš spoléhat na sousedící francouzské jednotky, které někdy opouštěly obranná postavení ještě dříve, než na ně zaútočil nepřítel. Scénář bojů byl stereotypní: krátký obranný boj, následný ústup, vybudování obrany a znovu krátký boj a nový ústup. Postupný rozklad francouzské armády způsobil, že padala jedna obranná linie za druhou: Marna, Seine, Loira. Za velmi komplikovaných podmínek ustoupily oba pluky do Nontronu, kde se opět spojily. Odtud – již odzbrojené – odjely do přístavu Séte v jižní Francii, kam dorazilo zbývajících 1 600 mužů z původních 5 000. ... Do Velké Británie odplulo na lodích z francouzských přístavů cca 4 000 vojáků, kteří se stali základem pozdějších čs. jednotek na Západě.“ (stať z příspěvku historika Jana Němečka publikované ve sborníku *Národ se ubránil 1939 – 1945* vydaném v roce 1995)*

Do bojů ve Francii zasáhli i čs. letci v řadách francouzského letectva. Nasazení byli, jak do stíhacích, tak i bombardovacích letek a dosáhli řady bojových úspěchů. Podíleli se na více než 160 sestřelených nepřátelských strojů. Rotmistr F. Peřina dosáhl během dvou dní v květnu při třech bojových letech sedmi vzdušných vítězství. Patřil do slavné letky Čápů patřících mezi nejlepší francouzské stíhací jednotky. Sloužilo v ní 10 Čechoslováků. Čechoslováci ztratili v bojích přes 1 600 mužů. Francouzské velení ocenilo bojové nasazení a výkony našich vojáků. Mnohým z nich udělilo válečné kříže a medaile. Čs. úřady vyznamenaly 932 příslušníků čs. pluků Čs. válečným křížem 1939, 109 osob získalo medaili Za chrabrost. Čs. letectvo ztratilo ve Francii 32 mužů. Po kapitulaci Francie se přes 900 letců přesunulo do Velké Británie.

Čechoslováci ve Velké Británii

Již v předchozích bojích po vypuknutí 2. sv. války si čs. vojáci vysloužili za svůj přístup k plnění bojových úkolů značný respekt velitelů i civilního obyvatelstva v okupovaných zemích, v nichž se zapojili do válečných operací. O to více jim náležel zasloužený obdiv, jelikož se dosud jednalo výhradně o těžké ústupové boje prověřující dokonale nejen vojenské dovednosti, ale neméně i morální vlastnosti, rovněž i silnou psychickou odolnost. Již po prvních bojích bylo možno konstatovat, že Čechoslováci se v boji plně osvědčili a jejich spolubojovníci se na ně mohli spolehnout. Šlo samozřejmě o velmi dobrou vizitku bojové připravenosti naší předválečné armády, která ač kvalitně vycvičena i vybavena a navíc koncem 30. let i opakovaně mobilizována, nakonec na vlastním území do bojů proti okupantům nezasáhla.

V červenci 1940 Britové uznali čs. prozatímní vládu v čele s prezidentem Benešem. 1. čs. divize byla v táboře Cholmondeley u Chesteru reorganizována v 1. čs. smíšenou brigádu. Jejím velitelem se stal gen. B. Neumann-Miroslav. Jednotka měla v době vzniku přes 3 200 mužů. První 310. čs. stíhací peruť byla ustavena 10. července 1940. Jako druhá byla vytvořena 311. čs. bombardovací peruť a to dne 27. července 1940. Dne 5. září byla vytvořena 312. stíhací čs. peruť. Poslední 313. čs. stíhací peruť nese datum vzniku 10. května 1941. Všechny čs. stíhací perutě operovaly v rámci Velitelství stíhacího letectva (Fighter Command). Mimo čs. letecké jednotky byli naši letci zařazováni také do britských a polských perutí. Čs. perutě pak byly doplňovány anglickými a kanadskými příslušníky, šle většinou o technický personál. V řadách ženských pomocných leteckých sborů pak sloužily i desítky čs. žen. Výcvik letců probíhal velmi rychle, aby se mohli brzy zapojit do bojů.

Na anglickém nebi se 13. srpna 1940 rozhořela velká letecká bitva trvající až do konce října. Českoslovenští letci proto byli ihned nasazení do bojových akcí. Dvě stíhací perutě sváděly nelítostné souboje s početnějšími svazky nepřítele. Ten denně nalétával nad Londýn i jiná důležitá města v Anglii. Společně s britskými, polskými a dalšími spojeneckými spolubojovníky pomohli Čechoslováci výrazně zmařit plány německého letectva a utržili jim citelné ztráty. Zničili nebo poškodili na 76 nepřátelských letadel. Jména sedmi pilotů byla zapsána na zdi ve Westminsterské kapli. Mezi

nejúspěšnější osobnosti bitvy o Británii se prosadil Josef František. 8. října padl. 10. září odstartovala k prvnímu bojovému letu 311. bombardovací peruč. Hlavním cílem byl Brusel a nálet byl úspěšný. Do jara 1942 provedla tato jednotka celkem 154 náletů na více než dvě stovky cílů nejen v Německu, ale také v Belgii, Francii, Itálii nebo Nizozemí. Ztráty perute ovšem přes úspěšné plnění úkolů zůstaly velmi vysoké. Desítky letců zahynuly, byly zraněny nebo padly do zajetí. Od poloviny roku 1942 působila 311. peruč v rámci britského pobřežního letectva.

Na leteckou bitvu o Británii vzpomínal po mnoha letech její přímý účastník legendární František Fajtl: *„Celkem se bitvy zúčastnilo 2 945 pilotů, z toho 1 668 Britů a 277 spojenců. Celkové ztráty: RAF 1 092 letadel, luftwaffe 1 773. Nepřítel svrhl na Anglii přes 20 000 tun bomb a 712 000 zápalných pum. Ačkoliv způsobil Británii velké škody, nedokázal zlomit morálku ani jejích letců ani civilního obyvatelstva. Slavné bitvy se zúčastnilo i 95 československých stíhačů příslušníků 310. a 312. stíhacích perutí a několika perutí britských. Nejúspěšnějším se stal četař Josef František u 303. polské stíhací perute, který během 27 dní sestřelil 17 nepřátelských letounů. Celkem sestřelili čs. stíhači 56 letadel při ztrátě sedmi pilotů. Svůj podíl na bitvě měla i 311. čs. bombardovací peruč, která v noci útočila na Brusel a Calais, kde Němci shromažďovali vylodovací čluny a materiál určený pro invazi. Největší význam bitvy byl v tom, že odvrátila nacistickou invazi do Anglie a ponechala okupované Evropě naději. Významně narušila mýtus neporazitelnosti luftwaffe.“*

Naši letci dosáhli úspěchů i v dalších bojích. Účastnili se prakticky všech důležitých operací spojeneckého letectva – bitvy o Atlantik, výpadu na Dippe, invaze v červnu 1944, vzdušné výsadekové operace u Arnhemu a Weselu a dalších. Provedli dohromady více než 40 tisíc bojových letů, zničili přes 300 německých letadel, potopili několik lodí a ponorek, svrhli na důležité válečné objekty přes jeden milion kilogramů pum. Čs. letectvo utrpělo během války citelné ztráty – přes pět set jeho příslušníků našlo v boji smrt. Patří mezi ně například J. František, A. Vašátko, O. Smik, J. Ocelka, A. Valenta, L. Kadlec a mnozí, mnozí další. Krátce před převratem v roce 1989 vydalo nakladatelství Naše vojsko unikátní publikaci pod příznačným názvem *Mnozí nedoletěli* z pera Františka Louckého, který sám během války vykonal 169 bojových letů proti nepříteli. Tato kniha obsahuje přesně seznamy padlých letců dle důkladně ověřených údajů. Autor na ní pracoval mnoho let a jejího vydání se již nedožil.

Tobruk

Malá, samostatná československá jednotka na Středím východě by se na první pohled mohla zdát jen málo důležitá a působící navíc na odlehlých místech, vzdálena od hlavních bojů a důležitých bitev. Přesto i ona sehrála svoji důstojnou roli a trvale se zapsala do dějin zahraničního odboje. Její příslušníci působili v klimaticky nesmírně náročných podmínkách a potýkali se s nepřítelem, který byl hnán svými fanatickými veliteli a připraven ničit a zabíjet. Boje západních spojenců proti německým a italským fašistům probíhaly také na Středním východě a v severní Africe. Na podzim 1940 vznikl v britské Palestině 11. čs. pěší prapor – Východní. Velel mu podplukovník Karel Klapálek. Bojová cesta jeho příslušníků vedla od Alexnadrie a Marsá Matrúh v Libyjské poušti, dále přes Sýrii, zde společně s britskými jednotkami a Svobodnými Francouzi bojoval proti vichistickým kolaborantům.

Čs. vojáky zavedla další bojová cesta až do Tobruku. Důležitý strategický bod ležící v hlubokém obklíčení německých a italských vojsk museli Britové pro udržení nutně posílit a na jeho obranu přesunuli jednotky, které se již dříve osvědčily v bojích. Mezi vybranými jednotkami byl i náš Čs. prapor 11 – Východní. Od konce října 1941 po celých šest týdnů pomáhal prapor v počtu 634 mužů bránit toto důležité místo nacházející se v permanentním obklíčení. Do první linie byl prapor přesunut postupně během dvou nocí. Tobruk byl vybudován na skalnatém, hluboko do moře vybíhajícím výběžku. Dole pod ním se nacházel záliv tvořící přirozený přístav. Na jih od přístavu byla předsunuta soustava opevnění. Skládala se z pevnůstek, drátěných překážek, tankových pastí,

zákopů, minových polí a kulometných hnízd. Čs. prapor měl na starosti úsek dlouhý necelých 5 kilometrů. Tři roty byly v prvním sledu a jedna v záloze.

„Českoslovenští vojáci se probouzejí do prvního rána v obklíčení. Australané je provázejí po novém působišti. Opatrně, aby nepřítel nepozoroval výměnu. Napravo moře, před nimi minová pole, zátaras, Němci a Italové. Vlevo další obránci. Jako naschvál proti československému postavení jediný úsek, který při počátečním náporu na Tobruk Němci na Australanech a Britech ukořistili. Nejvyšší kóta v okolí. Z pozorovatelnosti vidí Němci našim vojákům až do kuchyně. Naši si zvykají na nový způsob života.“ (Pavel a Zdeněk Hrabí, Muž, který velel mužům)

„Bojovým úkolem praporu bylo hájit a udržet postavení a zabránit všem pokusům nepřítele v proniknutí na silnici Derna – Tobruk. Obranným těžištěm úseku byla pevnůstka S 19 (zvaná vojáky Honza). Byla nejsilněji obsazena mužstvem i zbraněmi (celá četa) a přímo kryla silnici. Západní úsek byl považován za nejzranitelnější, neboť tam měl nepřítel nejlepší předpoklady pro soustředování jednotek k útokům. Život jednotek v obleženém Tobruku probíhal za neustálého bombardování nepřátelskými letouny a útočných akcí nepřítele. Českoslovenští vojáci tentokrát bojovali nejen s lidským protivníkem, ale i s přírodními živly. A i v této zkoušce skvěle obstáli. Velká nouze byla o pitnou vodu – denní příděl byl asi 1 litr, pokud se dostali do čelního sledu v noci vodáci. Rozhlasový přísluhovač Němců William Joyce, zvaný lord Hafhaf, nazýval ve svých relacích obránce Tobruku „tobruckými krysy“. Ti toto označení přijali za své a povýšili je na čestné označení příslušnosti ke slavnému bojovému společenství těch, kteří bránili pevnost v roce 1941 a proslavili jméno Tobruk po celém světě. To se samozřejmě týkalo též v plné míře i čs. vojáků.“ (Emil Konopásek, účastník bojů)

Později byl čs. prapor přebudován na 200. čs. lehký protiletadlový pluk, čítající okolo 1 500 mužů. Po skončení válečných operací v severní Africe byla čs. jednotka převezena do Velké Británie. Za zásluhy v boji s nepřitelem byli čs. vojáci oceněni řadou československých, britských a polských řádů. Během svého působení na Středním východě a v Africe jednotka ztratila na sto padlých, zraněných nebo nezvěstných příslušníků.

„Ano, poušť! To nejsou jen pevnůstky ve skalách, špatná voda, konzervy, písečné blechy a chamsin, zima a vedro. Je to mnohem více, cosi nedefinovatelného, co musí zažít každý sám – porvat se s pouští a nepodehnout! (Karel Klapálek, Ozvěny bojů)

1. Čs. brigáda NOV Jana Žižky z Trocnova v Jugoslávii

Několik tisíc Čechů a Slováků působilo v řadách jugoslávských partyzánů. V květnu 1943 nejprve vznikl 1. čs. partyzánský prapor. Na podzim téhož roku se prapor rozrostl v 1. Čs. partyzánskou brigádu Jana Žižky z Trocnova. Dne 3. května 1943 se soustředilo v Cikotech, malé osadě mezi pohoří Psunj a Papuk asi 150 bojovníků. Řada z nich již v předchozích měsících bojovala v partyzánských oddílech Slavonie. Zpráva o formování čs. partyzánské jednotky se rozšířila do širší oblasti. 1. čs. prapor byl založen rozkazem štábu III. operační oblasti Národně osvobozených vojsk a partyzánských oddílů Chorvatska rozkazem ze dne 3. května 1943. O bojovém nasazení a statečnosti příslušníků jednotky hovořilo v září 1943 i rozhlasové vysílání z Moskvy. Za statečnost v bojích ve Slavonii v létě 1943 byl brigádě udělen hrdý název „Úderná brigáda.“ 1. čs. samostatná brigáda v SSSR jménem svého velitele Ludvíka Svobody zaslala na podzim 1943 čs. partyzánům bojujícím v Jugoslávii bojový pozdrav: *„Jménem příslušníků 1. čs. samostatné brigády v SSSR posílám plamenný pozdrav všem velitelům, politickým komisařům a bojovníkům vašeho praporu. S nesmírným nadšením jsme uvítali zprávu o tom, že po boku hrdinné jugoslávské partyzánské armády bojují také českoslovenští vlastenci. Znovu odcházíme na sovětskoněmeckou frontu, abychom se po boku statečné Rudé armády zúčastnili konečných bojů na východní frontě. ... Přejeme vám mnoho bojových úspěchů. Na brzkou shledanou v osvobozené vlasti! Smrt německým a maďarským okupantům!“*

V říjnu 1943 byla založena 1. čs. brigáda Národně osvobozenického vojska Jana Žižky z Trocnova. Brigáda po založení měla 3 prapory. Velení a štáby byly smíšené. V době svého vzniku měla ve svých řadách 588 bojovníků. Kromě Čechů a Slováků v brigádě působilo asi 200 Srbů a 70 Chorvatů. V listopadu 1943 byla brigáda zařazena do 12. divize Národně osvobozenických vojsk a partyzánských oddílů Jugoslávie a v jejím svazku bojovala až do konce války. Čs. partyzáni se účastnili bojových akcí na různých místech zejména ve Slavonii. V létě roku 1944 svedli tvrdý boj ve slavonských nížinách o úrodu pod heslem „Ani zrno nepříteli.“ Byly prováděny diverzní akce na důležité železnici spojující Záhřeb a Bělehrad. V listopadu byl založen 3. prapor 1. čs. brigády Jana Žižky z Trocnova. Brigáda svým počtem přesáhla 1 000 bojovníků. V zimě 1945 probíhaly tvrdé boje na Papuku a Krndii. Brigádou celkově prošlo na 3 500 českých a slovenských mužů a žen. V brigádě působilo asi 50 žen, většinou zařazeny jako zdravotnice. 12. září 1945 nastoupili bojovníci brigády na Staroměstském náměstí v Praze a z rukou ministra národní obrany generála L. Svobody převzali nejvyšší vojenská vyznamenání, která jim udělil prezident republiky.

Čechoslováci na východní frontě

Po přepadení Sovětského svazu Německem se začala formovat čs. vojenská jednotka také na sovětském území. Vznikla v přiuralském městě Buzuluku na začátku roku 1942. Již v prosinci předchozího roku převzal Ludvík Svoboda od městské správy v Buzuluku objekty pro čs. vojenskou jednotku. Její jádro především zpočátku tvořili příslušníci polského legionu. Byla vytvořena přijímací a odvodní komise. V únoru má jednotka kolem 300 příslušníků. Na jaře 1942 postupně přijíždějí do Buzuluku čs. občané z různých míst SSSR. Často jsou ve velmi špatném stavu po věznění v pracovních táborech. Jejich odhodlání zapojit se co možná nejdříve do boje proti německým okupantům je ale přes mnohé prodělané těžkosti velmi vysoké. Současně byl zahájen výcvik. V rámci daných podmínek velmi důkladný a náročný. V Buzuluku panovaly tvrdé klimatické podmínky provázeny velkými mrazy. Vnitřní pořádek probíhal dle předpisů předválečné čs. armády. Stejnokroje a výstroj byly anglické. Teplá zimní výstroj pocházela ze sovětských zdrojů. V březnu byla zahájena důstojnická a poddůstojnická škola, končila v srpnu 1942. Vycvičeny byly i ženy, a to jako spojačky a zdravotnice. V červenci 1942 měla jednotka ve svém stavu již téměř tisíc osob.

Rozkazem byla jednotka pojmenována 1. čs. samostatným praporem v SSSR. Jednotka však stále neměla k dispozici zbraně. Ty byly konečně dodány v říjnu. Plukovník Ludvík Svoboda opakovaně žádal sovětské velení nasazení jednotky na frontu. Takové bylo i mínění většiny příslušníků jednotky. Konečně nadešel leden 1943. Přelomový rok Velké vlastenecké války. A na jeho počátku přišel první ostrý bojový křest naší jednotky na východní frontě. 30. ledna 1943 odjíždí 1. čs. samostatný prapor železničním transportem číslo 22904 na frontu. Cesta k frontové linii nebyla snadná, transport musel na mnoha místech dávat přednost vojenským vlakům směřujícím s nezbytným materiálem na frontu. Přesto koncem února dorazil do své cílové stanice Valjuky. Poslední etapu své cesty do ohnisek bojů již museli čs. vojáci překonat v mimořádně náročných pěších přesunech zimní zasněženou krajinou. Pochodovalo se navíc hlavně v noci, aby přesunující se kolona byla chráněna proti německým náletům. Celkem přes 300 kilometrů často extrémně náročným terénem, kde jednotlivé vesnice byly od sebe vzdáleny i desítky kilometrů, k tomu s plnou polní.

„Během pochodu v noci byla vždy jedna hodinová přestávka. Okamžitě každý sebou praštil do sněhu, nohy pokud možno do výšky a odpočívalo se. Nikomu nebylo ani do řeči. Konec února přece znamenal již jakési předjaří. Ve dne teplota stoupala a někdy se poskrovnu objevilo i slunce. To znamenalo, že večer, když jsme po setmění vyrazili, byl sníh pokryt tenkou vrstvou vody. Naše plstěné válenky si vodu rychle nasály, a když pak v noci přituhlo, zmrzly. Nebylo to vůbec příjemné. Museli jsme hlídat jeden druhého. Hrozilo stále nebezpečí, že v přestávce někdo ulehne stranou, usne, a rota odpochoduje dál. Pro jednotlivce by to znamenalo katastrofu. ... Sníh ztěžoval každý krok. Naše výstroj a výzbroj jako by s každým přibývajícím kilometrem nabývala na váze. Ramena byla otlučena od pušky a stále jsme měnili její polohu, jako bychom čekali, že bude lehčí. Podle

zpráv, že nepřítel se snaží protrhnout přední okraj frontu, hrozilo nebezpečí střetného boje. Pochodovali jsme s plným bojovým zajištěním. V duchu jsme děkovali dobré fyzické přípravě při výcviku, jinak bychom těžko vydrželi tento pochod dlouhý 350 kilometrů.“(Karel Borský, Zítřejší začne obyčejný den.)

První boj svedl čs. prapor začátkem března jihozápadně od Charkova v obcích Sokolovo, Artuchovka a Mirgorod. Němci se v té době pokusili zaútočit na Charkov, kde měla být původně čs. jednotka doplněna mechanizací a několik dnů odpočívat. Místo tohoto původního plánu, musel prapor rychle zaujmout obranné postavení na řece Mža u Sokolova. Bylo nutné udržet obranu a nedovolit okupantům překročit řeku. Úsek obrany byl 10-12 kilometrů. Šlo o nesmírně náročnou prověrku bojové připravenosti našich vojáků.

„V Sokolově se tvrdě bojovalo. Fašistická vojska používala plamenomety umístěné na tancích. Dřevěná vesnice byla za několik minut v ohni. Celý ten boj jsem sledoval z pozorovatelný. Občasné útoky, které hodlal nepřítel vést na Mirgorod, ztroskotaly na naší obraně. Hlavní nápor byl však veden na Sokolovo. Zprávy ze Sokolova byly neradostné a mnohdy si odporovaly. Tu a tam jsme se něco dověděli z ošetřovny, kam byli odsunuti ranění. Od jednoho jsme se dověděli, že ten či onen kamarád byl zabit, druhý den jsme ho viděli živého. Nebo naopak. Zprávy o ztrátách v nás vzbuzovaly ještě větší nenávist proti nepříteli. Již několik dnů se náš prapor statečně bil s nepřátelskou přesilou. Fašisté proti nám poslali tanky i obrněná vozidla s plamenomety. Vedli soustředěnou palbu na přední okraj naší i sovětské obrany. Marně. Neustoupili jsme.“ (tamtéž)

„V boji se tedy ukázalo, že ten tvrdý výcvik, na který jsme si nejednou od plíc zanádal, nebyl marný. Generál Golikov, který si stav připravenosti našich vojáků prověřil při cvičném poplachu, když jsme jeli na frontu u Ostrogožsku, se před námi vyslovil: „...zbraně se dostaly do dobrých rukou!“ Tehdy nás tato slova uznání velmi těšila. Dnes jsme mohli říci, že sovětský generál měl pravdu. Žádný boj se nevede beze ztrát. I naše ztráty byly bolestné. Během týdne bojů padlo nebo bylo raněno 230 příslušníků prvního polního praporu, tj. čtvrtina celkového stavu. ... Deset dnů a nocí trvala naše obrana řeky. My jsme stáli na svěřeném úseku a nepříteli se nepodařilo překročit ani o metr řeku, kterou jsme bránili.“ (tamtéž)

Ztráty nepřítele v bojích u Sokolova činily 300 - 400 vojáků a asi 19 tanků. Čs. jednotka kromě padlých, raněných a nezvěstných dále ztratila všechny protitankové kanóny, sedm protitankových pušek, pět těžkých a šestnáct lehkých kulometů. Padli velitelé 1. a 2. roty. Nadporučík Otakar Jaroš, který na své bojové pozici setrval přes těžké zranění až do posledního výdechu a do konečných vteřin svého života bojoval daleko od své vlasti za její svobodu proti nenáviděným okupantům, obdržel in memoriam jako první nesovětský občan titul Hrdina Sovětského svazu. Celkem 87 příslušníků praporu bylo vyznamenáno sovětskými vyznamenáními a řády, 88 důstojníků a vojáků obdrželo čs. válečné kříže a 77 medaili Za chrabrost před nepřitelem. (sborník *Národ se ubránil 1939-1945*)

V létě 1943 dochází k vybudování 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Její základ utvořilo více než 600 příslušníků 1. polního praporu. Místem formování brigády se stal Novochoopersk na řece Chopru a jejím velitelem ustanoven plukovník L. Svoboda. Jednotka měla dva pěší prapory, tankový prapor a dva dělostřelecké oddíly. Významnou posilou bylo na 2 500 Rusínů, uvolněných z lágrů a vězení. Byla otevřena důstojnická a poddůstojnická škola, do sovětského tankového učiliště odešlo 37 příslušníků brigády. Počátkem září vykonala brigáda velitelsko-štábní cvičení na téma *Průlom obranného postavení, boj v hloubce obrany, přechod do obrany* a byla uznána bojeschopnou. Ve stejné době se zahajuje jednání o vytvoření čs. letecké jednotky v SSSR. Od 30. září postupně odjíždělo na západ osm vlaků s čs. vojáky. Nejprve 800 kilometrů vlakem, poté asi 150 kilometrů pěšky na frontu. Jeden z transportů byl při přesunu napaden německým letectvem v prostoru železniční stanice Jachnovščina a 54 vojáků zahynulo, stejný počet utrpěl různé těžká zranění.

Cílem příštích bojů bylo osvobození Kyjeva s náročným překonáním Dněpru. Čs. brigáda vyrazila do útoku z ljužetského předměstí severně od Kyjeva. Úspěch celé operace byl podmíněn momentem překvapení a mimořádně silnou dělostřeleckou a leteckou přípravou. Cílem bylo osvobodit Kyjev do 7. listopadu. Úkol byl splněn za vydatného přispění čs. vojáků, kteří se překonávali v nasazení a obětavosti a jako první pronikli do centra města, kde vztyčili naši národní vlajku. Rudá armáda a čs. brigáda pokračovaly dále v pronásledování ustupujících německých jednotek směrem k Vasilkova a dále na jihozápad. Velmi těžké boje probíhaly u Žaškova a Bílé Cerkve. Za osvobození Kyjeva obdrželi poručík Antonín Sochor, podporučík Josef Buršík a podporučík Richard Tesařík titul Hrdina SSSR. Za statečnost a hrdinství v tomto boji dostala celá brigáda Řád Suvorova II. stupně. Brigáda zakončila bojové akce na jaře 1944 na Volyni.

Významnou posilou čs. brigády se stali již v roce 1943 také Zakarpatští Ukrajinci, volynští Češi jednotku posílili v roce 1944 po osvobození Volyně, stejně jako Slováci, kteří v počtu asi 4 tisíc na podzim roku 1943 přešli na druhou stranu fronty, jelikož odmítli bojovat za klerofašistický režim proti Rudé armádě. Od dubna 1944 nastala zásadní reorganizace čs. vojska v SSSR. Vzniká 1. čs. armádní sbor. Skládal se ze dvou pěších brigád, paradesantní brigády, tankové brigády, pluku těžkého dělostřelectva, spojovacího a zdravotního praporu, leteckého pluku a velení armádního sboru. Velitelem byl jmenován brigádní generál Jan Kratochvíl.

Nejdůležitější bojovou akcí 1. čs. armádního sboru v SSSR byla karpatskou – dukelská operace. Na 16 tisíc čs. vojáků nastoupilo v září 1944 do útoku, aby společně s 38. sovětskou armádou přispěchali na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Propukly nemírně těžké, krvavé a dlouhé boje v hornatém terénu, fanaticky bojující nepřítel využíval terénu výhodného pro vlastní obranné manévry. Na řadě míst byl postup velmi pomalý, o některé důležité výškové body se sváděly zvláště urputné a opakované boje s nemalými ztrátami na obou stranách. Boje v této oblasti trvaly bezmála tři měsíce. Dne 6. října prošli první čs. vojáci Dukelským průsmykem a stanuly tak na půdě vlasti.

„... přšelo, bláto klouzalo pod nohama, v hlubokých rýhách vyjetých kolejí čvachtala voda a náš cíl, hraniční hřebety, byl zastřen šedivou dešťovou clonou. Nesměli jsme si dělat naprosto žádné iluze, že z nich Němce snadno dostaneme. Odtud začínala československému vojákovu kalvárie do Dukelského průsmyku. Byla to těžká cesta, to necht každý věří, pravá křížová zastavení, pro přemnohé i konec života.“ (Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*)

Těžké boje však pokračovaly ještě v dalších týdnech. Desetitisíce rudoarmejců i čs. vojáků položily své životy v této operaci. V lednu 1945 začaly osvobozovací boje na Slovensku v tvrdých zimních podmínkách. Byla vytvořena 4. brigáda. Zvláště obtížné boje probíhaly u Liptovského Mikuláše a v Malé Fatře. Tanková brigáda a smíšená letecká divize po boku Rudé armády pomáhaly osvobozovat severní Moravu v Ostravské operaci. Konečně v květnu 1945 dospěl sbor čítající v té době na 50 tisíc vojáků do Prahy.

Boje u Dunkerque

Příslušníci čs. smíšené brigády ve Velké Británii plnili obranné, protiinvazní a další jim svěřené bojové úkoly. Někteří příslušníci brigády se zapojili do leteckého výcviku a část vstoupila do jednotek Svobodných Francouzů. Někteří důstojníci pak vstoupili i do služeb britského námořnictva. Šlo zejména o lékaře. Po invazi spojeneckých armád do Francie v červnu 1944 se objevila reálná možnost, aby čs. brigáda zasáhla do bojů při osvobozování Francie a dalších území. Čechoslováci se koncem srpna 1944 v počtu asi 4 200 mužů pod velením generála A. Lišky přepravili do Francie. Britské velení ale odmítlo zasadit čs. brigádu do hlavních operací. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí mělo být neuspokojivé zajištění doplňování. Brigádě byl svěřen jiný úkol. Byla přesunuta k obléhání důležitého přístavu Dunkerque, kde se opevnila početná německá posádka. Celkově ji tvořilo asi 11 tisíc příslušníků.

„Velitelem uzavřené německé posádky byl viceadmirál Frisius. Němci se opírali nejen o mohutné dělostřelectvo, jehož základní kostru tvořila pobřežní děla otočená do vnitrozemí, ale též o velmi důmyslný systém přírodních a umělých překážek. Zaplavili totiž široké okolí města a tam, kam voda nedosáhla, nakladli hustě minová pole, na něž pak zaměřili dělostřelectvo. Obranný systém byl včleněn do tří linií zpevněných betonovými pevnůstkami, zemními kryty a ještě různými zátarasy. Úkolem naší brigády bylo uzavřít nepřitele v dosavadním postavení a nedovolit, aby prolomil kruh obklíčení a naopak různými útočnými formami ho přimět k tomu, aby zanechal dalšího odporu a vzdal se. Aby mohla být v pevnosti posádka vážněji přímo ohrožena, k tomu brigádě chyběly síly a prostředky. Rychlé dobytí Dunkerque silou nebylo v plánu spojeneckého velení, neboť Francouzi požadovali, aby spojenci nezničili jejich třetí největší a v té době jediný použitelný francouzský přístav, který budou pro poválečnou obranu potřebovat. Do 8. října vystřídala čs. brigáda postupně kanadské jednotky 1. armády a obsadila pozice v kruhovém pásmu kolem Dunkerque od vesnice Bray Dunes v Belgii až po vesnici Mardyck na jih od přístavu.“ (Emil Konopásek, účastník bojů)

Organizace Čs. samostatné obrněné brigády obléhající Dunkerque byla následující: velitelství, tři tankové sbory, motorizovaný prapor, přezvědný oddíl, oddíl kanónů proti útočné vozbě, dělostřelecký pluk, spojovací rota, dopravní oddíl, záložní tanková rota. Dále byly zřízeny brigádní tankové dílny, lehké dílny a polní park. Náhradní těleso bylo podřízeno přímo ministerstvu národní obrany. Až do konce války tak čs. vojáci udržovali v obklíčení německé jednotky v Dunkerque a znemožnili jim, aby ohrožovali zázemí spojeneckých armád. Svůj úkol splnili příkladně, ačkoliv naši vojáci by raději bojovali na některém z hlavních úseků fronty, aby svým dílem přispěli v těchto bojích k osvobození své vlasti od okupantů. Největší bojové akce v Dunkerque se odehrály v říjnu a listopadu 1944 a poté ještě v dubnu 1945. Během osmiměsíčních bojů padlo asi tisíc německých vojáků, dalších 900 bylo zajato. Vlastní ztráty naší jednotky po konci obléhání v květnu 1945 činily přes 650 mužů. Dne 30. května 1945 dorazila Čs. samostatná obrněná brigáda do Prahy.

Čechoslováci v boji proti fašismu čestně obstáli

Českoslovenští vojáci sehráli v zahraničním odboji každopádně významnou roli odpovídající reálným možnostem a početnímu stavu bojových jednotek. Po počátečních obtížích na začátku války se postupem času aktivně zapojili do boje proti fašismu na různých frontách. Bojovali podle svých sil a možností statečně a úspěšně plnili svěřené úkoly. O tom svědčí i řada vyznamenání a ocenění bojových zásluh ze strany Francouzů, Britů, Američanů, SSSR. Spojenci oceňovali bojovou připravenost Čechoslováků a vážili si jejich schopností. Svým dílem čs. vojáci přispěli k porážce fašistického nepřitele. Tisíce jich padly a nedožily se tak návratu do osvobozené vlasti. 1. čs. armádní sbor v SSSR ztratil přes 15 tisíc bojovníků, 5 tisíc z nich padlo nebo zůstalo nezvěstných. Ze západních jednotek utrpěli citelné ztráty zejména letci, padlo jich více než 500. Trvalý vděk náleží všem, kdo se zapojili do boje proti fašismu. Zvláště pak národům Sovětského svazu, který přinesl oběti největší.

Nedovolme nikomu, aby zneuctil památku těchto lidí. A nezapomeňme, že ten, kdo jakkoliv podporuje fašisty, neonacisty se sám stává fašistou či neonacistou. Stejně tak ten, kdo podporuje banderovský režim, se sám stává banderovským elementem, bez ohledu na to, zda jde o novináře, historika nebo ministra či prezidenta. Je právě dnes více než nutné i toto připomínat. Naši předkové rozhodně neprolévali krev při osvobozování Ukrajiny za 2. světové války proto, aby čeští vládní činitelé o několik desítek let později podporovali banderovský režim současné Ukrajiny. Je to hanba a mezinárodní ostuda. Je třeba při každé příležitosti připomínat, že nejde o názor většiny národa, ale jen hrstky arogantních ničemů, kteří se dočasně prodrali k moci, aby škodili vlastní zemi.

AUTOR: Miroslav Pořízek

[ZDROJ](#)